

Premi UPC de ciència-ficció 1994

Conferència, novembre 1994

Alan Dean Foster

La ciència-ficció i l'arrel de tots els mals

Després de la presència de Marvin Minsky, Brian W. Aldiss i John Gribbin, el 1994 l'encarregat de citar la conferència convidada a la cerimònia d'entrega de premis va ser el nord-americà Alan Dean Foster, guanyador de la menció especial del Premi UPC en l'edició de 1993 i conegut autor de ciència-ficció que ha destacat també per les seves novel·les sobre pel·lícules famoses com ara La guerra de las galaxias, Aliens, La cosa i Starman, entre d'altres. Tot seguit, s'inclou el text de la dissertació d'Alan Dean Foster:

"Primer m'agradaria dir el que em sento molt bé per estar aquí, en aquesta ciutat tan maca, que fins ara la coneixia per les meves lectures d'història i per veure els jocs olímpics a televisió. Ara que estic aquí, puc dir sens dubte que és molt més maca coneguda directament. A tots aquells de nosaltres que escribim ciència-ficció ens agrada dir que tot és matèria possible per a una història. Res està més enllà de les fronteres, res és tabú, tot és un joc net. Crec que aquesta és una de les principals raonables per les que tanta gent disfruta llegint ciència-ficció. Però em va portar molts, molts anys de lectures adonar-me de la quantitat d'escriptors de ciència-ficció que, en en seu desig de tractar dels temes més sorprenents, o arcanos, o obscurs tendien a passar per alt tantes coses que són integrals a la societat humana. Això val tant per les societats futures com per la que ens ha tocat viure.

En els primers dies de la ciència-ficció aquesta actitud era comprensible. El gènere era nou i era fàcil construir una història al voltant d'una sola noció científica. Tanmateix, mentre escribien sobre l'energia atòmica, alienígenes, televisió, submarins i altres desenvolupaments tecnològics que si tots aquests primers escriptors oblidessin tractar les motivacions i les emocions humanes, gairebé tots aquests primers escriptors van oblidar tractar les motivacions i les emocions humanes. Homes com Nicolai Tesla i Thomas Edison potser estiguessin pensant sobre la tecnologia cada minut de les seves vides, però la major part de la humanitat, incloent als que estem en aquesta sala, no ho fa. Potser estem molt interessats en la tecnologia però la major part del dia, normalment, ens centrem en altres interessos.

Gradualment, la ciència-ficció es va anar adonant d'aquesta disparitat. El sorprenent artefacte tecnològic pot servir encara com a fundació (i no pretenc fer un joc de paraules) per a un relat, i fins i tot per a una novel·la. Vegeu, si no, Mundo anillo de Larry Niven, Tau Zero de Poul Anderson, o la clàssica Misión de gravedad d' Hal Clement. Però fins i tot textos tan tecnificats es guien ara per les motivacions i accions dels seus personatges, en lloc de ser per les seves referències a les darreres revistes científiques.

Quina classe de motivacions guien als personatges en la moderna ciència-ficció? La curiositat hauria d'aparèixer sens dubte com una de les primeres. La necessitat de derrotar a alienígenes perillosos és tota una trama usual. Ho sé, l'he feta servir varies vegades. L'amor com a força motivadora apareix de forma destacada en algunes històries conegudes de la moderna ciència-ficció.

Per desgràcia, les forces més importants, en la meva opinió, gairebé mai es tenen en compte. Sí, es mencionen en les narracions, però no com un element fonamental. Crec a més a més que són les dues forces més importants a la història humana i aquesta és la raó per la qual les narracions sobre el futur humà haurien de tenir-le en compte a igual mesura.

Parlo, per suposat, del sexe i dels diners. Es pot defensar la importància de la religió i la política, però crec que qualsevol que investigui l'assumpte, diguem que per escriure un article acadèmic, podria defensar amb èxit la postura que aquestes darreres són subsidiàries i neixen d'elles altres dues. Potser perquè són tan primàries, tan bàsiques per a la nostra existència i per als nostres desitjos, la ciència-ficció no ha lidiat de forma eficaç o explícita amb cap de les dues. Per alguna raó, que no puc entendre, la primera sembla ser més popular que la segona.

Sens dubte, estan molt relacionades. Sempre ho han estat, ho estan i ho estaran.

La primera no ha canviat. I la segona només fluctua en la seva unitat monetària. Però el desig d'acumular substàncies i riqueses ha estat una necessitat bàsica i certament la més bàsica (després de la necessitat de reproduir l'espècie) en l'existència humana des de l'època en què fèiem servir carn morta i fruites com a mitjà d'intercanvi en lloc de dòlars o pessetes. No crec que relment hi hagi hagut tant de canvi.

Va ser l'absència d'històries contemporànies que tractessin d'aquesta força tan bàsica (la necessitat d'acumular riquesa d'alguna forma), el que em va portar a començar una sèrie d'històries en les quals pretenia fer de l'economia la base de cada conte, de la mateixa forma en què els escriptors de ciència-ficció dels anys 30 i 40 utilitzaven les meravelles tecnològiques.

Em pregunten sovint, com a la major part dels escriptors de ciència-ficció, si investigo molt i, si és així, si hi ha alguna font principal que motivi alguna història o històries. Pel que fa a la quantitat de recerca, sempre depèn del llibre. La fantasia, que també l'escriu, requereix molt poca investigació. Si algú desitja escriure una història de ciència-ficció on el sexe sigui el factor principal, no hi ha manca de material per investigar.

Per exemple, hi ha moltes revistes. Moltes tracten de sexe, i no només les clarament pornogràfiques. Hi ha algú que hagi llegit algun exemplar de *Cosmopolitan* darrerament? I *Selecciones del Reader's Digest*? Sí, sí. Als EUA aquestes revistes populars s'exhibeixen, en expositors, a prop de les caixes dels supermercats, així que no poden passar desapercebudes.

He notat amb acadèmic interès que cada mes la portada de les revistes favorites d'Amèrica (exceptuant potser *TV Guide*, que està igualment obsessionada amb aquests mateixos temes) contenen com a mínim un article sobre qüestions sexuals.

I ara que me les he enginyat per recuperar l'atenció d'aquells que podríeu estar avorrint-vos, puc dir que les narracions a les que em refereixo, que jo denomino *Històries de la Franja Montezuma*, i que es publicaran el proper estiu als EUA en un llibre, editat per Warner Books, no sorgeixen d'un interès en el sexe. Aquells de vosaltres que podeu haver llegit un dels contes de l'antologia *Nuestra Señora de la Máquina* (publicada en Premi UPC 1993. Ediciones B. Col.lecció NOVA, Ciència-ficció 63), a la qual el jurat d'aquesta Universitat, molt amablement, va decidir concedir-li la menció especial en el seu premi anual de novel·la curta de ciència-ficció, sabran de quina d'aquestes dues forces primàries es tracta en aquestes narracions. Va començar, com tots els contes de la sèrie de la Franja Montezuma, perquè estic subscript a certa revista.

És *The Economist*. Es publica al Regne Unit, i crec que és la millor revista de notícies del món, com a mínim és la millor de les que conec. Es publica cada setmana i conté tanta informació en un número com dos números de dos revistes de notícies juntes. L'estil literari també és més agradable. Hi ha moments en què estic convençut (per aquells que coneguin la sèrie clàssica de la televisió britànica *Fawlty-Towers*, en la qual, per cert, un dels personatges principals era suposadament de Barcelona) que el germà gran de Basil Fawlty és membre del consell editorial. I no és que cada article de la revista tracti sobre diners. Simplement passa, com en el món real, que el diner inspira, es relaciona o xoca amb cada tema que tracta la revista. Si es tracta del futbol, és segur que llegirem com l'equip brasiler guanyador de la copa del món va intentar passar de contraban uns milions de dòlars en compres americanes a través dels vigilants agents d'aduanes de Rio de Janeiro. Si el tema és l'art, s'acabarà parlant inevitablement de la pobre situació financera de certes orquestres, festivals de música o òperes. Si és la tecnologia, tractarà de com nous desenvolupaments poden inspirar nous negocis. Aquests articles es complementen amb comentaris sobre banca, negocis internacionals i altres. La qual cosa em porta a La Frontera.

Això sí, si vius en el meu racó dels Estats Units, només hi ha una frontera i aquesta és la que compartim amb Amèrica Llatina. No només Mèxic, tot i que la proximitat física beneeix (o malguiu) als nostres veïns un president mexicà, "¡Pobre Mèxic! Tan lluny de Déu i tan a prop

dels Estats Units". Parlo de tota la gent que viu al sud d'aquesta línia, des de Tijuana a Terra de Foc.

A alguns els agradaria treballar als Estats Units. No necessàriament viur allà, com volen fer-nos creure els titulars d'eprensa, sinó simplement treballar. Guanyar-se la vida. Alimentar a una família. Només uns quants ho aconsegueixen. La majoria no. Però gràcies a alguns desenvolupaments en economia internacional, ara té una veritable oportunitat de triar entre quedar-se a casa o emigrar il·legalment. Aquest desenvolupament tecnoeconòmic s'anomena la maquilladora. En els darrers 20 anys, centenars de fàbriques han estat construïdes a la banda mexicana de La Frontera. Aquestes plantes ensamblen components fabricats en aquesta banda per crear productes destinats a l'exportació no només als Estats Units sinó també a Europa i Àsia. Centenars de grans i petites companyies nord-americanes han descobert que no tenen perquè ensamblar els seus productes a Taiwan, Indonèsia, Malàsia o Xina. No quan hi ha una gran quantitat de mà d'obra barata, educada o no, a l'altra banda del carrer.

El resultat és que decenes de mils de pobres hispanoamericans s'amunteguen en ciutats i províncies frontereres, buscant un treball segur i una vida millor a les comunitats que creixen al voltant d'aquestes fàbriques. Potser "creuen" no és una descripció suficientment forta. Realment, aquestes comunitats broten en la línia divisòria. Però està succeint alguna cosa més que la mera integració econòmica.

Tota una nova cultura està apareguent al llarg de la frontera, una sotmesa per igual a influències nordamericanes i sudamericanes. Especialment des de l'aprovació del NAFTA (Tractat de lliure comerç d'Amèrica del Nord), el comerç entre els EUA i Mèxic s'ha incrementat a un ritme fins i tot major que abans. L'any passat, per exemple, el comerç entre l'Estat d'Arizona i Mèxic es va incrementar en un 25%. La conseqüència són dramàtiques, i no totes elles són òbvies. A Arizona i al sud de Califòrnia, en particular, milers de jubilats i americans amb ingressos fixos creuen sense pensar-ho dos cops la frontera en busca d'assistència mèdica; des de medicaments fins a tractaments odontològics. Es creuen en el seu viatge al sud amb hordes de surenys acomodats que van al nord, gent que prefereix comprar en els centres comercials millor assortits de San Diego i Tucson que en els de Tijuana. A Texas fa temps que és impossible dir on acaba la ciutat d'El Paso i comença Ciutat Juárez. Només has que creuar un carrer i ja estàs a l'altre país. Però no necessàriament en una altra cultura. Pots comprar excel·lent menjar mexicà a El Paso i aconseguir la teva dosis de Mc Donald a Juárez.

La gent que viu al llarg de la frontera parla cada cop millor en anglès, espanyol i espanyolish. Aquest darrer, un nou llenguatge que s'està creant en aquests moments (de la mateixa forma que un escriptor de ciència-ficció pot crear-ne un), tracta particularment de temes econòmics. ¿Per què? Perquè la gent que no s'entenen uns als altres, del primer que volen aprendre a parlar és de comerç i diners. En ocasions el negoci del que parles és legal, en ocasions no, però sempre són negocis.

En les meves narracions de la Franja Montezuma he intentat imaginar el que aquesta regió, que s'extén des del Pacífic fins el Golf de Mèxic, pot ser d'aquí a cent anys més o menys. Suposo que acabarà convertint-se en una gegantina unió urbana lineal, com ara Nova York, Los Angeles, Ciutat de Mèxic, Tokio i Singapur totes unides per l'economia i la cultura, tot extentent-se de mar a mar, amb les ciutats formant aglomeracions i abultaments al llarg d'aquesta línia com perles en un collar. Alguns d'aquests centres de població seran pròspers, altres estaran bruts, però d'alguna cosa estic segur. tot serà fascinant de la mateixa forma que els mercats ho han estat sempre des del començament de la història.

Els escriptors de ciència-ficció no podem predir el futur. Per una raó, no ens surt molt bé. Però amb seguretat no la fem pitjor que els altres. Així, doncs, m'arriscaré i faré una predicció sobre el futur de la regió Franja Montezuma. I no importa quin aspecte decideix un pensar o parlar, ja sigui la ciència, l'esport, la religió, l'art, l'educació, o qualsevol altra cosa, fins i tot el sexe. La meua predicció és que en el futur, com en el present, sí que es pot treure diners d'un nou desenvolupament, algú ho farà.

Així que, per què no hi ha més escriptors contemporanis de ciència-ficció que utilitzin l'economia com a base de les seves històries? N'hi ha més dels que la gent creu. Només que les filosofies subjacents estan amagades sota l'acció. I a filosofia s'arrossega després del

protagonista. Els rajos de la mort criden l'atenció de lector amb rapidesa, especialment sobretot si la portadora és jove, esbelta i, preferiblement, està inadequadament vestida.

Mentres lleigeixo aquest tipus d'històries a vegades se m'acudeix preguntar-me qui va dissenyar, fabricar i vendre el raig de la mort. Qui paga a l'operari? Què costa aquest vestuari reduït? Tot això forma part del disseny de qualsevol futur. Però aquests detalls importants s'abandonen a la cuneta a mesura que la trama còrrer cap endavant.

No sempre va ser així. Tot i que mai va ser usual, hi ha cert nombre de coneixements històriques de ciència-ficció escrites per autors de ciència-ficció que se sustenten sobre l'economia. Va ser així especialment a finals dels 40 i en els anys 50.

Primer, i d'entre les més importants, tenim varies històries de Robert A. Heinlein, especialment *Las carreteras deben radar* (1940), *Hágase la luz* (1940), *Lógica de imperio* (1941), que tracta de l'esclavitud, *El hombre que vendió la luna* (1950) i la més popular *La luna és una cruel amante* (1966), que fins i tot té una dita econòmica, les sigles TANSTAAFL, que en anglès vol dir "There ain't such thing as a free lunch" (no hi ha àpats gratuïts o ningú dona res per res).

Després de Heinlein, l'escriptor que amb més freqüència va utilitzar l'economia com un element crític en les seves trames va ser Poul Anderson, que va començar una història sobre l'ajut estranjer "The Helping Hand" el 1950.

Les seves històries que tracten del capitalista Nicholas van Rijn són ben coneguts, fins i tot *Margen de beneficio* (1956), *Trader to the Stars* (1964) i *La guerra de los hombre alados* (1958).

El més important per a l'ús de la teoria econòmica a la ciència-ficció va ser Mack Reynolds, un escriptor americà els pares del qual eren socialistes devots. L'exploració en clau de ciència-ficció de la teoria econòmica pot veure's en conte i novel·les com ara *Subversive* (1962), *Russkies, Go Home* (1975), *Ultima Thule* (1961) i *Adaptation* (1967).

La sàtira econòmica en la ciència-ficció moderna es va fer famosa amb *Mercaderes del espacio de Pohl i Kornbluth*, el 1953, un tema que va ser explorat posteriorment a *La plaga de Midas* (1954), *"El túnel debajo del mundo"* (1955) i *El abogado gladiador* (1955).

Altres escriptors que ha explorat les conseqüències del canvi econòmic a través de la ciència-ficció són Robert Sheckley, Damon Knight, George O. Smith i, més recientemente, Ben Bova, en novel·les com *"Privateers"* (1985) i Bruce Sterling en *"Días verdes en Brunei"* e *"Islas en la red"* (1988). El lector més astut podria assenyalar ràpidament les històries ciberpunk de William Gibson. Aplaudeixo a Bill per prestar atenció al que és probable que motiví realment les accions de certs personatges en un futur i en un argument frenètics.

Resulta que penso que tots som un Nicholas van Rijn en major o menor mesura. ¿Per què la gent del futur me'proper hauria de ser diferent? La moral pot canviar, així com altres imperatius, però no el desig d'acumular riquesa o disfrutar d'una bona vida. Potser aquesta és la raó per la que la ciència-ficció marxista mai va ser molt popular o molt creïble. ¿Qui vol sacrificar-ho tot per unes "persones" misterioses i enigmàtiques quan es té l'oportunitat de convertir-se al Tío Gilito?

Sempre em sorprèn la quantitat de reflexió que els meus companys escriptors inverteixen en cada detall de les seves civilitzacions futures, per acabar deixant fora qualsevol discussió o èmfasis en l'economia. Per exemple, ¿quantes narracions de ciència-ficció expliquen el fàcil que seria comprar a l'enemic, o donar-li feina, en lloc de fer-lo volar pels aires? La guerra pot ser que incrementi els beneficis a curt termini, però a la llarga és mala para los negocios. La guerra interestel·lar és probablement impossible no per limitacions tecnològiques, no perquè la gent i/o els alienígenes puguin odiar la idea de lluitar, sinó simplement perquè seria cara fins a provocar la ruïna.

Aquesta és la raó per la qual no hi va haver tercera guerra mundial, en cas que no ho sabés.

Bé, tornant a la frontera entre els Estats Units i Mèxic. És un lloc atrafegat en aquests moments. I serà encara més dinàmic en el futur més proper. Moltíssim més. Allà succeïran coses estranyes; esta neixent tota una nova cultura davant els nostres ulls, i la major part d'ella es guia pel desig de guanyar diners.

He intentat reflexionar sobre aquesta qüestió. Al principi sembla que l'economia és un tema increïblement avorrit per a una història futura, o per a qualsevol tipus d'història de ciència-ficció, però normalment és l'escriptor l'avorrit i no el tema. Si tantes pel·lícules i llibres d'avui poden tractar de l'economia, i ho incloc tot ja sigui comprar una empresa o robar un banc, llavors, ¿per què hauria d'ignorar la ciència-ficció un tema tan vital?"